

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Typ posudku: *oponent/ka*

Autor/ka práce: Aneta Weissová

Název práce: : Aspirace dětí z dětského domova

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Pavel Kuchař, CSc.

Oponent/ka: Mgr. Magdaléna Gorčíková

Navržené hodnocení: dobře

Zdůvodnění Vašeho hodnocení práce (zejména výhrad a kritických připomínek) rozepište podle níže uvedených kritérií.

1. Je cíl práce (výzkumná otázka) jasně formulován a odpovídají mu závěry? Je práce vhodně strukturována?

Aneta Weissová se ve své bakalářské práci se snaží ilustrovat existující rozdíly v aspiracích dětí z dětského domova a dětí z klasicky strukturovaných rodin. Od aspirací vzdělanostních a profesních, explicitně stanoveny jako dílčí cíle v projektu práce, bylo bez zdůvodnění dále upuštěno. Podle mého názoru měl být název práce precizován na Rodinné a partnerské aspirace dětí (lépe mladistvých, „dětem“ je 15 a více let) v dětském domově a normálním prostředí rodiny.

Ústavní výchova patří mezi velmi diskutovaná témata. Dlouhodobá sledování psychologů a dalších odborníků deklarují negativní vliv absence vlastní milující rodiny na kvalitu života ve všech oblastech. V tomto kontextu hovoří zejména o horší sociální adaptabilitě, problémech v partnerských vztazích a o omezených životních zkušenostech limitující plány a aspirace dětí z dětských domovů. Cílem autorky je demonstrace několika v literatuře dobře již identifikovaných indikátorů rodinných a partnerských aspirací náctiletých ve vybraných dětských domovech a to v komparaci s existujícími daty z výzkumů rodinného a reprodukčního chování mladistvých vyrůstajících v rodinném zázemí. Namísto základní výzkumné otázky je stanovena pouze hlavní hypotéza „Děti z klasických rodin mají odlišné rodinné aspirace od dětí z dětského domova“, Testování této hypotézy se mi zdá triviální, nenese žádnou přidanou hodnotu.

Určitou naději v celé práci přináší specifické (tři) hypotézy: vliv ústavní péče resp. vliv délky pobytu chovance v dětském domově na ne/nakloněnost k rodinnému a partnerskému životu a vliv samotného pobytu v ústavní péči na stereotypní konstruování představy o roli muže a ženy v rodině. Těmito hypotézami však autorka pokrývá pouze dílčí obecná témata jí zvolených tematických celků (partnerství, manželství, rodičovství, role v rodině). Dílčí závěry a jejich interpretace jsou problematické, částečně je to dáno absencí diskuse výsledků a vztahení k teoretickým východiskům práce. **V čem tkví základní přínos této práce ke stávajícím poznatkům v literatuře? Co se podle předpokladů (a jakých) ne/potvrdilo?**

Strukturace textu je přiměřená, byť bych pro přehlednost doporučila rozdělit čtvrtou kapitolu na dvě: aspirace partnerské a aspirace rodinné. Závěrem je pouhé shrnutí, chybí diskuse výsledků.

2. Opírá se autor/ka o dostatek literatury relevantní tématu práce? Využívá i cizojazyčné texty? Autorka má značné rezervy v české odborné literatuře zaměřené na zkoumanou problematiku (absence rodinné výchovy, nedostatečná socializace, specifická edukace dětí z dětských domovů) a zcela nepochopitelně opomíjí v literatuře téma srovnání výchovy v dětském domově s výchovou dítěte v rodině, které redukuje pouze na legislativní vymezení ústavní péče (s. 8-13). V mnohém by napomohla pečlivější volba publikací Z. Matějčka a O. Matouška. Ve výsledku A. Weissová tak rozebírá relevantní pojmy (s. 4-7), nicméně práce s nimi je na základní úrovni, které se ani nesnaží zasadit do kontextu utváření představ dnešních mladistvých o partnerství a o rodině (u nás např. D. Hamplová, K. Janiš). Poslední podkapitola přehledové části práce vymezuje **deprivační syndrom jako jeden z možných rizik ústavní péče (s. 13). Jaké jsou další rizika ústavní péče mimo socioemoční vývoj, která by mohla utvářet či přenášet představy o partnerském i budoucím rodinném uspořádání dítěte?** V závěru se k poznatkům z dalších studií vůbec nevrací, byť uvádí dvě zjevně zajímavé zahraniční studie, s nimiž by mohla své výsledky konfrontovat.

3. Jaká je kvalita použitých dat nebo zdrojů (včetně jejich výběru, sběru a popisu) a metod jejich analýzy?

Analýza a komparace rodinných aspirací dospívajících z dětských domovů a vyrůstajících v rodinách byla provedena za pomoci čtyř datových zdrojů.

Postoje a názory na rodiny u dospívajících v rodinách představovaly tři datové soubory: z reprezentativního výzkumu *Mladá generace* (1997, SOÚ AV ČR, v.i.i.) zkoumající rodinné a reprodukční strategie svobodných lidí ve věku 18-29 let a blíže nespecifikované výzkumy středoškoláků *Životní aspirace a plány* (ISS FSV UK 2006) a *Aspirace a sny* (ISS FSV UK 2011). Naproti tomu názory a postoje k manželství a rodině mladistvých z dětských domovů představoval datový soubor z výzkumu realizovaného autorkou práce. **Proč byly zvoleny takto časově a velikostně odlišné soubory?**

Popis použitých vlastních dat je nejasný. Autorka zjevně nepracuje s reprezentativním vzorkem, **lze komparovat data ze svého výzkumu s datovými bázemi z jiného reprezentativního výzkumu? Proč pro komparaci s dalšími třemi velmi početnými soubory (1996, pak 2006, 2011) nebyl proveden výběr výzkumných subjektů prostřednictvím jejich charakteristik srovnatelnými s dospívajícími (předně dle věku, vzdělání, pohlaví)? Jakým způsobem se dospělo k počtu 127 chovanců z celkových 1854 mladistvých nad 15 let pobývajících v dětských domovech v roce 2011-2012 (s. 16)? Podle jakých konkrétních kritérií byla oslokována ústavní zařízení a z kolika?** Autorka uvádí, že „bylo vybráno 11 dětských domovů s ohledem na velikost obce, v níž se ústav nachází a lokalizaci dětského domova tak, aby bylo zastoupeno co nejvíce regionů ČR.“, přičemž „selekce zařízení musela být provedena s ohledem na omezené finanční prostředky šetření a její časové možnosti“ (poznámka pod čarou na s. 17). V příloze č. 2 je uveden doporučující dopis z fakulty, v němž je cílová skupina precizována dle věku (15-19 let), přičemž v popisu sesbíraného souboru činí celých 11% chovanců starších 20-ti let (tj. 14 dětí ze 127). **A dále jaký vliv má na získaná data dle autorky fakt, že byla získána prostřednictvím dotazníků, který s dospívajícími vyplňoval vychovatel (s. 17)?**

Prezentace výsledků analýz se omezuje pouze na deskripci. Nejen v tomto smyslu by práci prospělo čtenější využití druhého, a zejména třetího stupně třídění a komparace mladistvých ve shodných kategoriích napříč různými výzkumy (nutně se jeví alespoň věková kategorie). Hlavním nástrojem analýzy jsou vhodně zvolené neparametrické testy a dále korelační analýzy. U řady zjištěných rozdílů mezi jednotlivými skupinami není uvedeno, zda jsou tyto rozdíly signifikantní. Palčivou stránkou analýzy je nerozřazení chovanců v ústavní péči do kategorií ať už podle věku či vzdělání a následná komparace s týmiž mladistvými vyrůstajícími v rodině. Mnohá tvrzení jsou totiž velmi zavádějící a povrchní, paušalizují skutečnosti načtené z literatury a ne z výsledků analýz. Například u chovanců: „Délka vztahu byla ovlivněna pouze věkem respondenta a typem školy, který navštěvuje, což není nijak překvapivé, jelikož starší lidé získávají zkušenosti v této oblasti již delší

dobu a je přirozené, že i jejich vztahy trvají déle“ (s. 21). Nebylo by například smysluplné sdělit čtenáři, zdali se liší délka vztahu 15-letých chovanců a patnáctiletých mladistvých vyrůstajících v rodině? A lépe, dle věku a typu středního vzdělání? Dále „Děti, které byly umístěny do ústavní péče v nižším věku, častěji neměly v době šetření partnera, což může poukazovat na problematické navazování vztahů, které se projevuje při delším umístění respondenta v dětském domově“ (s. 22). A nemůže to souviset třeba s tím, že navazování partnerství souvisí s příležitostmi setkávání se s opačným (či stejným) pohlavím. Kdo jsou partneři chovanců v dětských domovech? Opět chovanci v dětských domovech? Spolužáci? Jak bylo operacionalizováno „problematické navazování vztahů“? Má autorka skutečně dostatečnou zastoupenost v daných kategoriích? Argumentace tohoto typu převažuje v celé empirické části (s. 21-35). **Z uvedeného není zcela, co přesně vede autorku ke konstatování, že určitá skupina si něco myslí, zaujímá nějaký postoj, nebo něco jiného naopak nedělá. Za závažný problém považuji autorčin neproblematizující přístup k datům.**

4. Jaká je kvalita argumentů, o něž autor/ka opírá závěry, k nimž dospěl/a?

Částečně už byla tato otázka odpovězena v předchozím bodě. Převažuje popisný charakter textu, prezentace dat je ve většině pasážích nutně postižena selektivitou. To argumentaci na přesvědčivosti nepřidává, spíše naopak. Popisy výsledků dílčích zkoumání jsou velmi povrchní a zkratkovité (např. podkapitola 4.1.2 Ideální partner na s. 23-25). Celkové shrnutí a odpovědi na hypotézy jsou paušalizované, nutně nevyhází z výsledků analýz v předchozí části. Postrádám zamyšlení nad možnostmi a mezemi výpovědní hodnoty odpovědi v realizovaném dotazníkovém šetření autorky k jednotlivým tematickým celkům (partnerství, manželství, rodičovství, role v rodině). Zcela chybí celkové shrnutí a diskuse výsledků analýz v kontextu dalších studií.

5. Jsou v práci autorova/autorčina tvrzení a zjištění jasně odlišena od tvrzení a zjištění převzatých? Nenalézám žádná větší pochybení.

6. Jaká je úroveň odkazového aparátu, jazyka a dalších formálních náležitostí?

Formální a jazykovou stránku považuji za přijatelnou, ač se autorka nevyhnula některým překlepům a dílčím opomenutím, například, na s. 5 chybí odkaz na autora u převzaté typologie funkce rodiny, autorem knihy Psychická deprivace v dětství není pouze J. Langmeier (s. 3, 14) aj., seznam literatury není řádně řazen abecedně, jinde chybí odkazy citovaného na konkrétní strany (ad Maradová 2011 na s. 9).

7. Jiné přednosti a/nebo nedostatky, které neodpovídají výše uvedeným kritériím (jsou-li jaké).

8. Náměty na diskuzi při obhajobě práce.

Viz tučné pasáže předchozího textu.

Celkové hodnocení práce:

Domnívám se, že přes uvedeného výtky i jisté povrchnosti závěrů autorka předložené bakalářské práce splnila základní požadavky kladené na tento druh kvalifikační práce. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit stupněm dobrá.

Datum:

Podpis: